

Bernard Szczech

**Rejestr wolnych chłopów
(urbarz)
ziemi bytomskiej**

ZĄBRZE 1996

MUZEUM MIEJSKIE W ZABRZU

Związek Górnośląski koło w Zabrzu

Bernard Szczeciński

Rejestr wolnych chłopów (urbarz) ziemi bytomskiej

ZABRZE 1996

MUSEUM WILSKIE W ZABRZU
Zwiazek Gornolaski Kolo w Zabrze

Bernard Szewski

Rejestr wojnych chłopów

(urbarz)

ziemi dytomskiej

ZABRZE 1938

Po raz pierwszy „Rejestr wolnych chłopów..” ukazał się w 1987 roku⁽¹⁾, lecz z uwagi na trudności w dotarciu do „Zeszytów Tarnogórskich”, na kartach których tekst zabytku został wydrukowany, zmuszeni jesteśmy do druku kolejnego, poprawionego i uzupełnionego wydania urbarza. Jeszcze do niedawna znajdował się on w zbiorach Archiwum Państwowego w Bytomiu, skąd w 1994 roku wraz z całością bytomskich zasobów archiwalnych trafił do Katowic, gdzie obecnie przechowywany jest w zespole Archiwum Miasta Bytomia, Archiwum Państwowego w Katowicach⁽²⁾. Początkowo był to poszyt sześciu papierowych kart, z których tylko 9 stron zostało zapisanych tekstem w języku zbliżonym do czeskiego. Po przewiezieniu do Katowic, zbytek rozdzielony został na dwie odrębne jednostki. Rejestr nie jest sygnowany, nie posiada adresu jak też nie jest datowany. Zapis: „Rejestr chłopów pańszczyźnianych” znajdujący się u dołu 4 strony został umieszczony w ostatnich latach. Z pobieżnej analizy wynika, że mamy do czynienia z najstarszym rejestrem opłat wnoszonych przez wolnych chłopów ziemi — księstwa bytomskiego. Jednocześnie stwierdzić możemy, że jest to a raczej są to brudnopisy nieznanego nam bliżej dokumentu przygotowanego dla księcia opolskiego a niezachowanego do dnia dzisiejszego. Wskazują na to skreślenia, dopiski, liczne wprawki pisarskie jak też brudnopis listu w sprawie piekarza Jana Krupki kierowany do księcia pana. Kiedy powstał? To ważne pytanie prawdopodobnie nie znajdzie dokładnej odpowiedzi. Wspomniany wyżej koncept listu w sprawie piekarza Krupki wskazuje na to, że kierowany był on do ostatniego księcia piastowskiego na Opolu i Raciborzu, czyli do Jana II Dobrego⁽³⁾. Powstać więc musiał przed 27.03.1532 rokiem, czyli przed śmiercią księcia Jana. Innym punktem odniesienia w dacie naszego Rejestru jest osoba wójta bytomskiego Macieja Kneflika (Knoflik ffoyt), który od młyna na Dąbrówce uścił 3 grosze. Maciej Kneflik, wójt i mieszczanin bytomski, właściciel młyna i stawu w Dąbrówce Wielkiej koło Bytomia znany jest z dokumentu w którym nadano mu 11 marca 1506 roku staw rybny zwany Żuraw położony na gruncie miejskim⁽⁴⁾. Zaznaczyć należy, że staw i młyn w Dąbrówce był w posiadaniu rodu Kneflików do 11 kwietnia 1550 roku, kiedy to Hanus Kneflik dokonał jego zamiany z radą miejską Bytomia⁽⁵⁾. Przyjmując powyższe odniesienia określiłem datację Rejestru na początek XVI wieku. Ostatnio Jerzy Horwat uściślił datację powstania rejestru na rok 1498⁽⁶⁾. Podstawą twierdzenia Horwata jest fakt

pojawienia się Macieja Kneflika w dokumentach już wcześniej, bo 7 marca 1486 roku⁽⁷⁾, czyli czas sporządzenia dokumentu zamyka się pomiędzy 1486 a 1506 rokiem. Data 1498, to rok przejścia księstwa bytomskiego w ręce ks. Jana II Dobrego, a to spowodowało spisanie powinności ludności zależnej w formie urbarza.⁽⁸⁾ Urbarze jako wykaz dochodów feudalnych są ważnym źródłem do historii gospodarczo-społecznej ziem których dotyczą. Mankamentem ich jest to, że główną uwagę zwracają na dochody i świadczenia poddanych względem feudała. Publikowany poniżej spis (rejestr) wolnych chłopów księstwa bytomskiego i ich świadczeń w wysokości 3 groszy od łana na rzecz księcia⁽⁹⁾, zaliczyć możemy do kategorii urbarzy. Nie jest on — w porównaniu z innymi tego typu — źródłem pełnym. Brak w nim opisu stanu zabudowań, lasów, pól, brak także wykazu obciążeń pozostałych poddanych księcia, dochodów z folwarków, urządzeń przemysłowych czy górnictwa.⁽¹⁰⁾

Dokument wydajemy zgodnie z zapisem oryginału a także jego układem. Jedynym odstępstwem jest zastosowanie rozwiązania abrewiatur oznaczonych w oryginale (nawias okrągły). Uszkodzenia i miejsca nieczytelne oznaczono nawiasem kwadratowym. Oznaczono także kolejność stron oryginału stosując literę „p” (pagina) i kolejny numer.

p. 1 Item Naklo (11)

Jakub Bialek

Jan molenda

Janeczko

Gurga matiey

Jakub gyż

mika lis

woytek Biale

lis matiey

Ssolt(i)s dluzen od yedne roli puste. **Suma viiij**

Item Lasowicze (12)

Toczak woytek

Jan Stabrawa

Gedno ssoltystwo puste

vrban

Cissek Stanik

Ratay Jan

Jan Has

woytek sowala

Dupalina mlynarka

Gurek olearz w sszczepkowie mlynie

a Ssolt(i)s xi

Item Pniowiecz (13)

martin zahradnik

Blaziek

Tomek rolnik

Stanik zahradnik

wawrzek koczylo

woytek mlynek

Igniek zahradnik

Sliwa zahradnik

wie(n)czek zahrad/ni/k przed kuzniczy

a Jakub ssolt(i)s x

Item Tarnowicze (14)

Jan rakuz

Stanek Swinak

Grzegorz Czendin
 Jan rypka
 Jakub larasska
 Stassek Swirkoss
 michal lopych
 mikolay ziebro
 matiey sowka ssolt(i)s
 Jakub gnida zahradnik
 Jan Slonik
 woytek wiechen solt(i)s
 Gurek rygkotka
 Bartek rygkotka
 matiey sowka na roli
 Jan Smolka zahradnik
 marti piczura xvij

Item Zygliny (15)

Bugno krzmarz
 Balcziek
 odrziew Baran
 Grzegorz Buyno
 ondrziew wlodarczyk
 matiey koczyga
 morawiecz
 chudek
 martin kulig
 penkala mikolay
 Gurek wartkuw
 Baran piotr xij

p. 2 Item Kozłowa Hora (16)

mikolay z puste roli niediedzicne
 Ondrzej miczynek
 Gomolka z gedne roli
 Gomolka z druhe roli
 mikolay miczynek
 Tomek Jadom
 woytek przybylcz

Soyka zahradnik

Adam martin

miczek kustrek

Jan ru(n)czy

ondrzej przybyлецz

Jan przylak

zapala matiey

Adam Stary

miczek kustro

Jan gwozdz **Xvij**

Item v Opatowicz (17)

Sstyrzy a Ssolt(i)s paty

Item w Rybney (18)

(patnaste) **XVi** alle zahradnikuw **vij**

y mlyn

Item w Reptich (19)

Sskrnaste alle dwa zahradniczy

Item Stylarzowicze (20)

g/es/t gyth oraczy **xxii** y geden zahradnik

Item Ptakowicze (21)

xx hospodarzy ale **iiij** zahr/a/dniczy (soluit)

Item Radiankuw (22)

Garnek

nierodina

Gardyla

piczno Jan

zak

Ramss

Glodek

pawleta

Vrban

Haczek

piechulka

Galbuh

plachta

Hruczyrz
 Adam
 mas
 nierada
 Jan hruczyrz
 p. 3 Sumbirsky
 Owsik
 pierdiwol
 maniurka
 Tomek
 nierada woytek
 Stanek ssymon
 Blaziek
 Grzegorz grzielka
 wlodarz aneb k/a/rczna/rz/
 nowaczek
 piczno
 Ramss yan
 Ssymek
 Adam
 a k to(m)u dwa zahradniczy, geden yanas a druhy maniura Stary
 a Bartoss Trzeti.
Item w Rokytniczii ⁽²³⁾
 iiiiij czlowieky k Bytomskyg ziemi ⁽²⁴⁾
Mikulczyce ⁽²⁵⁾
 Swiech
 Blaziek
 vrban
 Sslachta
 Smolich
 Gomolka
 zlotoch
 maczek
 Pych
 Garb
 mruz
 Depta

niemecz
 kyta
 lorek
 Rak
 Zientek
 Stanisław
 Kwasno
 Ssary
 Kaziek zahradnik
 pielak
 p. 4 Lysek
 mendryssa
 matiey syn rakuw
 Sedlarz
 Sskuballa
 Skala
 Symek
 Sebranek
 Ssabdey
 zie(m)ba
 Czorn
 Ciepek
 mlynarz
Item Makossowy (26)
 niemecz
 marek
 polak
 karczmarz matuss
 matiey
 nykel
 mlynarz
Item Bielczowicze (27)
 Czech
 Jakub
 Szczastny
 mikolay
 Opala

Sswiecz

Jan

lukass

kuwika

kiepek

Item w Paniowach Malych (28)

kolodiey

mate/y/ kubin

Chwalek

Gyz

wrubel

mikolagek

Fawel

Bembenek

Bystrek

martin

Stanek

mokrsky

Gurek

Grymla

ondrzej kowal

mikystek

miczkowa

p. 5 Kucz

Gembolis

chalupa

a Solt(i)s xxi

Item Kuduw (29)

Sszczuka

Klimek

Gotla

Gzyk

woytas

y mlyn vj

Item Bugakuw (30)

vrban

lestinsky
 Tomek
 Czygan
 Czirz
 Czarny
 woytek yarnult
 Ondrziey
 miczek Lekssa
 waczlaw
 Skowrunek
 woy galgan
 wieless yan
 Swientek
 krenczycha
 martin yarnolt
 yankowa zahradka
 piotrek
 wolowiecz yan
 yan zahradnik
 Ssolt(i)s a mlyn xxi

Item Wieliky Paniowy (31)

machura
 Bienek
 woytek
 martin syn mychaluw
 wieczorek woytek
 nendza czelnik
 y mlyn vj

Item Oziegow (32)

matiek
 konieczny
 ondrzey
 Jan
 matussek
 p. 6 martin
 woytek

ksunssko
ssolt(i)s
mlynarz x

Item Ssumbreky (33)

Bratek
Kalita
czegeika
kaliczyna
podstawek
Sobania
Kochlowsky
pyka
Stanek
migunia
ondrziey
michalowa
polupan
Blanina
Trz iepadlo
laskossa
Gandek
Sszczotka
ffilip
Ssolt(i)s xx

Item Bobrek (34)

Surowiecz
Gyz
Skolud martin
Stary skolud

Item Miechowicze (35)

Ratay
Swie(n)tek
petr
Zak
martin
wilczek

Olssar
 mach
 kral
 miron
 Gurek
 Bieniek
 Kral Stary
 Niegoss
 Kostka
 Stanek
 kozyna
 Czolak
 lyn
 Wawrziek
 matiek kozyn
 mikolass
 Tomek
 Jakub wlordarz
 Pawel
 Harczek
 Zahradniczka
 karczmarz
 Ssolt(i)s **xxviiiij**

- p. 7 Item w **Lagewnikach** ⁽³⁶⁾ **xvi** gospodarzy
 Item w **Chropoczowie** ⁽³⁷⁾ **x**
 Item w **Swie(n)tochlowicz** ⁽³⁸⁾ **xii**
 Item w **Bytkowie** ⁽³⁹⁾ **viiiij**
 Item v **Matieykowicz** ⁽⁴⁰⁾ **iiij**
 Item w **Kamenli** ⁽⁴¹⁾ **x**
 Item **Charzuow** ⁽⁴²⁾ **xxvj** ale iij zahradniczy
 Item Toto gsu wolni
 Item **Semanowicze** ⁽⁴³⁾ **vij** lidi
 Item z tiech peniez Dalichme kossnyklowj **vj** wierdu(n)k
 Item za klotku a Czo bulli na ⁽⁴⁴⁾ wollala dalichme **iiij g(ro)s(ze)**
 y **iiij h(alerze)**

Jak wspomniałem wyżej, Rejestr po przewiezieniu do Katowic rozdzielono i obydwu częściom nadano nowe tymczasowe sygnatury. Obydwie części zapisane zostały tym samym charakterem pisma, jeżeli nie w tym samym to w bardzo nieodległym czasie. Wydzielona część składa się z dwóch kart z których zapisano tylko dwie strony. ⁽⁴⁵⁾

p. 1. Item Reystr wybierani Pezny od lidi panow ziema(n) po trzy
 g(ro)s(ze) **xxj**
 Item **Naklo** gyth **x** zaplatili
 Item **Bielczowicze** **viii**j lidi zaplatili
 Item z **Oziegowa** **viii**j czlowiekuw zaplatili
 Item z **Chropoczowa** **viii**j Tez zaplatili
 Item z **Radiankuw** dali a zaplatili wssychni Gedne Pawlita stary
 ten dal **xviii**j h(alerzy)
 Item **Swie(n)tochlowicze** **xi** gych alle zaplatili
 Item **Ptakowicze** Hrzywna y **iii** g(ro)s(ze)
 Item **Makossowy** Tam gyth **vj** zaplatilo a sedmy zahradnik tez
 Ty penieze su osobiliwe
 Item **Matieykowicze** gyth **ii**j zaplatili wssychni
 a ty osobiliwe
 Item **Kozlowa Hora** Dala **iii** wierdunky **Bez** **vj** halyrzy.
 Item **Semanowicze** dali gych /.../ zaplatili **Bez** **v** h(alerzy)

p. 2. Item mlynarzcie

Item Kosmala mlynarz z **Przelayky** ⁽⁴⁶⁾ dal **ii**j g(ro)s(ze)
 Item Knoflik ⁽⁴⁷⁾ ffoyt od mlyna na **Du(m)brawcze** ⁽⁴⁸⁾ Dal **ii**j
 g(ro)s(ze)
 Item Sluzbu swu Wkazugi Oswieczene knizie Pane a pane muog
 milostiwy. Strzesti zdrawj y wsseho dobreho Toho wassy mi(los)ti
 wzdycky wiernie prziegi Jakozto pa(n)u me(m)u milostiwe(m)u
 /.../ Jan Krupka vkazatel listu toho Radil se mne a powiediel (zie
 w Bmalu zywnost na) zie chce do niektere(h)o gyne(h)o miasta se-
 bratit kdeby ge(h)o rzemeslo pekarske Bylo dobre y Radil sem
 ge(m)v do ratiborzcie ⁽⁴⁹⁾ y ma tu woli to vczyniti, kdez Ja wassy
 mi(los)ti /...../ Rzetem wase mi(los)ti ge(m)v toho zyczyti a ge(h)o
 milostiwy(m) pane(m) byti a pekarzom rozkazati aby ge(m)v to(h)o
 vuzawjdeli ale mezy se przygali.
 Wysocze Duoystoyne(m)v Otczy a panu.

PRZYPISY

1. Szczech B., Rejestr wolnych chłopów (urbarz) ziemi bytomskiej z początku XVI w., W: Zeszyty Tarnogórskie PTTK. Nr 3 (1987) s. 23—27.
2. Archiwum Państwowe w Katowicach. Zbiór dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu. Sygnatura tymczasowa 120. Dawna sygnatura APB XVI T.8 P.3 obowiązywała do chwili przeniesienia w 1994 roku zbiorów Archiwum Państwowego w Bytomiu do Katowic.
3. Jan II Dobry, książę opolski, syn Mikołaja I księcia opolskiego i Magdaleny, córki Ludwika II księcia brzesko-legnickiego, ur. w 1476 roku, w 1498 wszedł w posiadanie ziemi bytomskiej. Zmarł 27 marca 1532 roku w Raciborzu.
4. Nadanie Maciejowi Kneflikowi stawu rybnego zwanego Żuraw położonego na gruncie miejskim. Bytom 11.03.1506. Dokument do 1985 roku przechowywany był w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu, obecnie w Archiwum Państwowym w Katowicach: Zbiory dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu sygnatura Pergamin 1 a.
5. Burmistrz i rada miasta Bytomia dokonują zamiany stawu i młyna w Dąbrówce Miejskiej (Wielkiej) na staw zwany Ratajczyków albo Szarlej koło rzeczki Bielczy dla Hanusa Kneflika i jego następców. Bytom 11.04.1550. Pergaminowy dokument przechowywany jest w zbiorach Archiwum Państwowego w Katowicach: Zbiory dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu, sygnatura pergamin nr 7.
6. Horwat J., Księstwo bytomskie i jego podziały do końca XV w., Gliwice 1990 s. 71 — 72.
7. J. Drabina, J. Horwat, Z. Jedynak, Bytom średniowieczny. Przekazy źródłowe 1123 — 1492, Opole 1983 s. 264.
8. Horwat J., op.cit. s. 72.
9. Zwrot w części drugiej (sygn. 121): „Item Reystr wybierani Pezny od lidi panow ziemian po trzy gs” oraz suma „xxj” wskazuje na to, że oprócz wolnych chłopów opłaty wniosło 21 ziemian czyli szlachty.
10. Ciekawostką w prezentowanym dokumencie jest postać chłopca z Tarnowic — Jana Rybki. Jak wiadomo z przekazu Walentego Roż-

dzińskiego, umieszczonego w „Officina Ferrara”, bogate złoża tarnogórskich kruszców srebronośnych odkryte zostały przez tarnowickiego chłopą Rybkę. Legenda określa zaistnienie tego faktu na rok 1490.

11. Nakło, miejscowość wzmiankowana w 1297 a następnie w dokumencie podziałowym Bytomia z 1369 roku. Obecnie sołectwo w gminie Świerklaniec.
12. Lasowice, miejscowość wzmiankowana w 1415 roku, w dokumencie podziału parafii repeckiej i utworzenia nowej w Tarnowicach. Obecnie dzielnica Tarnowskich Gór, położona w północno wschodniej części miasta.
13. Pniowiec, miejscowość wzmiankowana w XIV wieku, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór, położona w północno zachodniej części miasta 7 km od centrum.
14. Tarnowice (Tarnowice Stare), miejscowość wzmiankowana w 1251 a następnie w 1304 i w 1310 roku, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór, miasta założonego na gruntach Tarnowic, położona w zachodniej części miasta.
15. Żyglin, miejscowość wzmiankowana w XII wieku, obecnie wraz z Żyglinkiem stanowią dzielnicę Miasteczka Śląskiego, położoną we wschodniej i północno wschodniej części miasta. Żyglinek, wzmiankowany w XVI wieku jako folwark, przy którym później powstała osada.
16. Kozłowa Góra, miejscowość wzmiankowana w końcu XV wieku, położona 8 km na północ od Bytomia, obecnie dzielnica Piekar Śląskich.
17. Opatowice, miejscowość wzmiankowana w 1317 roku, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór położona 4 km od centrum miasta.
18. Rybna, miejscowość wzmiankowana w dokumencie podziału parafii repeckiej z 1415 roku, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór położona 6 km na zachód od centrum miasta.
19. Repty, miejscowość wzmiankowana w 1201 roku, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór położona 3 km na południowy zachód od centrum miasta.
20. Stolarzowice, miejscowość wzmiankowana w XIV wieku, obecnie dzielnica Bytomia położona 10 km na północny zachód od centrum.

21. Ptakowice, miejscowość wzmiankowana w 1422 roku, obecnie sołectwo w gminie Zbrosławice.
22. Radzionków, miejscowość wzmiankowana w 1326 roku, do 1975 roku własne prawa miejskie, obecnie dzielnica Bytomia oddalona 8 km od centrum miasta.
23. Rokitnica, miejscowość wzmiankowana w 1295/1305, obecnie dzielnica Zabrze, położona 8 km na północ od centrum miasta.
24. Do ziemi bytomskiej należała Rokitnica lewobrzeżna (bytomska). Przez Rokitnicę przepływa Potok Rokitnicki (Żernicki), który w przeszłości dzielił miejscowość pod względem przynależności politycznej i kościelnej. Lewobrzeżna przynależna była księstwu bytomskiemu, parafii w Miechowicach i biskupstwu krakowskiemu. Prawobrzeżna podlegała kasztelanii toszeckiej, parafii w Wieszowie i biskupstwu wrocławskiemu.
25. Mikulczyce, miejscowość wzmiankowana w 1311 roku, parafia w 1326, obecnie dzielnica Zabrze położona 3 km na północ od centrum miasta.
26. Makoszowy, najstarsza wzmianka pochodzi z „naszego” Rejestru. Od 1951 roku dzielnicą Zabrze, położone w południowo zachodniej części miasta.
27. Bielszowice, miejscowość wzmiankowana w początkach XV wieku, obecnie dzielnica Rudy Śląskiej.
28. Paniówki (Małe Paniowy), miejscowość wzmiankowana w 1361 roku, początkowo jako część Paniów (Wielkich Paniów). Obecnie sołectwo w gminie Gierałtowice.
29. Chudów, miejscowość wzmiankowana w końcu XIII wieku, obecnie jako sołectwo w gminie Gierałtowice.
30. Bujaków, miejscowość wzmiankowana w 1295/1305 roku, obecnie dzielnica Mikołowa położona w zachodniej części miasta.
31. Paniowy (Wielkie Paniowy), miejscowość wzmiankowana w 1282 roku, obecnie dzielnica Mikołowa w północno zachodniej części miasta.
32. Orzegów, miejscowość wzmiankowana w 1282 roku a następnie w dokumencie podziałowym Bytomia z 1369 roku. Oddalony 5 km na południowy zachód od centrum Bytomia, obecnie dzielnica Rudy Śląskiej.

33. Szombierki, miejscowość wzmiankowana w dokumencie podziałowym Bytomia z 1369 roku, obecnie dzielnica Bytomia oddalona 2 km na południowy zachód od centrum miasta.
34. Bobrek, miejscowość wzmiankowana w dokumencie podziałowym Bytomia z 1369 roku, obecnie dzielnica Bytomia, położona 5 km na południowy zachód od centrum miasta.
35. Miechowice, miejscowość wzmiankowana w 1336 roku położona 6 km na zachód od Bytomia. Dzielnica Bytomia od 1951 roku.
36. Łagiewniki, miejscowość wzmiankowana w dokumencie Władysława księcia opolskiego z 1254 roku potwierdzającym prawa miejskie Bytomia. Od 1951 roku dzielnica Bytomia położona 2 km na południowy zachód od centrum miasta.
37. Chropaczów, miejscowość wzmiankowana w 1295 roku, położony na południe od Bytomia. Od 1951 roku dzielnica Świętochłowic.
38. Świętochłowice, miejscowość wzmiankowana w 1313 roku, położona na południe od Bytomia. W 1947 uzyskały prawa miejskie.
39. Bytków, miejscowość wzmiankowana w dokumencie z 18.03.1299 roku, obecnie dzielnica Siemianowic Śląskich.
40. Maciejkowice, najstarsza wzmianka znajduje się w „naszym” Rejestrze, kolejna w Urbarzu z 1532 roku, obecnie dzielnica Chorzowa w północnej części miasta.
41. Kamień, miejscowość wzmiankowana w 1277 roku, położona 5 km na północny wschód od centrum Bytomia. Obecnie dzielnica Piekar Śląskich.
42. Chorzów, miejscowość wzmiankowana w 1257 roku. Jako Chorzów Stary od 1939 roku stanowi dzielnicę Chorzowa położoną 2 km na północny wschód od centrum miasta.
43. Siemianowice, miejscowość wzmiankowana w 1273 roku, położona 11 km na południowy wschód od Bytomia, prawa miejskie uzyskały w 1932 roku.
44. Zapis „Czo bulli na” (Czobullina) odnosi się prawdopodobnie do Cebuliny, Cebulowej — żony Cebuli.
45. Archiwum Państwowe w Katowicach. Zbiór dokumentów Archiwum Miejskiego w Bytomiu. Sygnatura tymczasowa 121.

46. Przełajka, miejscowość wzmiankowana w 1313 roku, obecnie dzielnica Siemianowic Śląskich, położony w północnej części miasta 5 km od centrum miasta.
47. Kneflik, zobacz przypis 4 i 5.
48. Dąbrówka Wielka, miejscowość wzmiankowana w 1277 roku, od 1323 roku własność cystersów z Mogiły, obecnie dzielnica Piekar Śląskich, oddalona 8 km od centrum Bytomia.
49. Racibórz, miasto w województwie katowickim, dawna siedziba książąt górnośląskich, wzmiankowany w kronice Galla Anonima (1108), prawa miejskie w 1235 roku.

Wydawnictwo Muzeum Miejskiego w Zabrzu

Plac Krakowski 9 41-800 Zabrze

tel./fax (032) 171-56-80; (032) 171-56-89

Wydanie II Nakład 200 egz.

ISBN — 83-905806-0-8

Handwritten musical notation on a single staff.

Handwritten musical notation on a single staff.

Handwritten musical notation on a single staff.

Handwritten musical notation on a single staff.

Handwritten musical notation on a single staff.